

СИСТЕМА ТА ВИДИ ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Дослідження проблем взаємодії облікових систем підприємства дає змогу стверджувати, що на вітчизняних підприємствах виникла об'єктивна необхідність у формуванні інтегрованої облікової системи, яка б максимально сприяла задоволенню інформаційних потреб всіх споживачів, і створенню на її основі інформаційних систем, необхідних для задоволення потреб в інформації конкретних користувачів. Інтеграція дасть змогу забезпечити цілісність і несуперечність всієї інформації, уникнути дублювання введення даних, а також поліпшити своєчасний обмін інформацією між всіма підрозділами. У цілому, завдяки інтеграції може бути істотно підвищена ефективність всієї інформаційної інфраструктури підприємства.

Представниками консервативного підходу до диференціації обліково-аналітичної системи підприємства: Б. Валуєв, М.Т. Білуха, О.С. Бородкін, В. Ластовецький наполягають на існуванні єдиної неподільної системи бухгалтерського обліку.

Проте, не зважаючи на намагання, засновників облікової школи в Україні зберегти цілісність облікової системи, більшість сучасних вчених (Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлюк, В.М. Добровський, З.В. Задорожний, В.С. Лень, Л.В. Нападовська, М.С. Пушкар, П.Я. Хомин) схильні все ж таки виділяти в ній окремі підсистеми. Що ж стосується питання, які саме, то спостерігається цілий калейдоскоп думок.

Найрадикальніших поглядів притримується М.С. Пушкар, який по-перше взагалі заперечує поділ господарського обліку на три види: статистичний, оперативний і бухгалтерський, стверджуючи, що статистика – це не вид обліку, а сукупність специфічних способів обробки даних обліку; завдання ж, які стояли перед оперативним обліком поглинула підсистема управлінського обліку, а бухгалтерський облік – це взагалі атавізм. Вважаємо, що твердження щодо статистичного й оперативного обліку є справді обґрунтованими.

М.С. Пушкар [1, с. 84] вважає, що систему обліку поділяють на підсистеми, які мають особливі функції, мету, структуру, але їх об'єднує те, що вони генерують інформаційні ресурси для різних ієрархічних рівнів менеджменту:

- фінансовий облік – дає інформаційні ресурси для тактичного рівня;
- управлінський облік – для операційного рівня;
- контролінг – для стратегічного рівня.

Проте все ж таки найпоширенішим є погляд на поділ системи господарського обліку на підприємстві на три види: оперативний, статистичний, бухгалтерський, а системи бухгалтерського обліку на: фінансовий, управлінський, податковий [2, с.17].

Необхідно зауважити, що досить часто науковці ототожнюють поняття бухгалтерський та фінансовий облік. Законодавчо закріпленим є термін бухгалтерський облік як «процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, загальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень» [3]. Тобто існує Закон про бухгалтерський облік, Положення стандарти бухгалтерського обліку, професія бухгалтер. У той же час при підготовці фахівців з обліку і аудиту передбачена дисципліна «Фінансовий облік», яка за змістом і наповненням є фактично заміником дисципліни «Бухгалтерський облік», що фігурувала в навчальних планах до 2000 року.

Проте в останній час багато науковців і практиків приходять до думки, що фінансовий облік не є сурогатним заміником бухгалтерського, хоча і бухгалтерський, і фінансовий облік базуються на основних міжнародних і національних стандартах обліку. У такому сенсі фінансовий облік слід розглядати як складову фінансового менеджменту. За функціональною ознакою фінансові служби управління підприємством можуть поділятися за функціями фінансового управління: фінансовий аналіз, фінансове планування, фінансове прогнозування, фінансовий облік, фінансовий контроль.

Фінансова служба повинна складатися з двох підрозділів: бухгалтерської служби і фінансового відділу, можливе виділення з бухгалтерської служби відділу внутрішнього фінансового аудиту і методології бухгалтерського обліку.

Завдання фінансового відділу – пошук шляхів надходження грошових коштів та напрямків вкладення тимчасово вільних грошових коштів.

Завдання бухгалтерської служби – це ведення бухгалтерського обліку і як результат надання фінансовій звітності.

Тобто бухгалтерська служба відповідає за ведення бухгалтерського обліку, методологію якого встановлюють зовнішні органи управління, а інформацію якого використовують (здебільшого) зовнішні споживачі. Можна вести мову про ведення *зовнішнього фінансового обліку*.

Фінансовий відділ на основі даних бухгалтерського обліку, їх опрацювання за допомогою загальноприйнятих методів фінансового менеджменту формує інформацію для внутрішніх споживачів. Тобто формується фактично система *внутрішнього фінансового обліку*.

Що стосується управлінського обліку, то необхідно сказати, що він вже давно вийшов за межі суто обліку як метрологічної системи. Тобто все, що зараз розуміють під управлінським обліком – це, на наш погляд, фактично є економічна інформаційна система підприємства, оскільки інформаційна система – це сукупність видів діяльності, які забезпечують збір, передачу, зберігання, відбір, обробку, видачу і подання інформації для потреб управління [4, с. 15].

Ф.Ф. Бутинець зазначає, що управлінський облік не можна вважати обліком, оскільки він включає декілька дисциплін економічного напрямку. Але має право на існування бухгалтерський управлінський облік, що надає інформацію для прийняття управлінських рішень на основі облікових даних [5, с. 17].

Вважаємо, що потрібно все ж таки дотримуватися принципу: «богові – богове, кесареві – кесареве». Хоча й вчені намагаються критикувати те, що в Законі про бухгалтерський облік управлінський облік прирівняний до внутрішньогосподарського [6, с. 12]. Проте це не випадково. Завдання бухгалтерів повинні обмежуватися внутрішньогосподарським обліком, під яким розуміють

процес збору та обробки інформації для планування, прогнозування, аналізу, контролю і прийняття управлінських рішень з питань планових і фактичних витрат, доходів і фінансових результатів від всіх видів діяльності в розрізі структурних підрозділів, відповідальних осіб, окремих видів продукції (робіт, послуг) та інших сегментів для внутрішніх користувачів.

Стосовно податкового обліку скажемо лише те, що він є невід'ємним атрибутом реалізації державою функції перерозподілу ВВП.

Необхідно домагатися чіткості та логіки при виділенні підсистем обліково-аналітичної системи. Це сприятиме як уникненню дублювань при викладанні навчальних дисциплін, так і при організації інформаційної системи на підприємстві. Доцільно чітко усвідомити, що економічна інформаційна система виконує функції планування, обліку, аналізу, контролю. Намагання всі ці функції надати обліковій системі, як це зараз відбувається з управлінським обліком і контролінгом, є неправомірними.

Інтеграція системи обліку не означає, що в ній не можуть бути виділені підсистеми. На основі проведеного дослідження ми дійшли висновку, що такими підсистемами повинні бути: первинний (базовий), бухгалтерський, фінансовий, податковий, внутрішньогосподарський облік. Доцільно в подальшому чітко визначити їх межі та завдання.

Використана література:

1. Пушкар М.С. Метатеорія обліку або якою повинна стати теорія [Текст]: моног./ М.С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2007. – 359 с.
2. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку[Текст]: навч. пос./ В.Г. Швець. – Київ: Знання-Прес, 2003. – 216с.
3. Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16. 07. 99 р. № 996 XIV [Текст]//Галицькі контракти. – 1999. – № 36. – С. 54–59.
4. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку і аудиту [Текст]: навч. пос. / С.В. Івахненко. – [2-е вид., випр.] – К.: Знання, 2004. – 348 с.
5. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік [Текст]: підруч./ Ф.Ф. Бутинець, Давидюк Т.В., Малюга Н.М., Чижевська Л.В.; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир, 2002. – 480с.
6. Моссаковський В. Концепція обліку в Україні [Текст] / В. Моссаковський В., Т. Кононенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 11. – С. 12.